

esset corpore, viam vitæ filio demonstrabat in corde. Ille eum manu ducebat in terra, et pater monendo eum perducebat ad cœlum. Imitentur adolescentes Joseph sanctum, pulchrum corpore, pulchriorem mente: quem castitas sic possederat, ut irruentes minæ dominæ mulieris impudicæ non possent eum violare, nec mente, nec corpore, cujus jam Deus possederat mentem. Imitentur virgines sanctæ sanctam Domini sui matrem Mariam. Imitentur viduæ religiosam viduam Annam: imitentur et conjugatæ castam Susannam. Virgo mater quod vovit, implevit Anna vidua in orationibus et jejuniis usque in finem perseverantiam tenuit: Susanna casta pro pudicitia conjugali usque ad periculum mortis accessit. Intendite conjugatæ, qualis vobis hujus a Scriptura sancta imitatio proponatur. Non enim eam prædicat, quod fuerit auro, monilibus vel veste pretiosa forinsecus compta, cum fuerit intrinsecus pudore castitatis ornata. Omnibus vitam donavit, qui bonos mores instituit. Propterea namque ipse vir de fœmina est nasci dignatus, quia ab ipso uterque sexus est liberatus. Multa diximus, intentissime audistis, epulas dominicas libentissime comedistis: rependite vicem ministratori vestro, ut si non verbo, saltem vestris orationibus pascar.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE

TEMPORE BARBARICO.

SERMO.

I. ADMONET Dominus Deus noster, non nos debere negligere nostra peccata, quando talem demonstrat iram suam. Ipse quippe juste punit nocentem, quia nullum invenit pœnitentem. Quoties, dilectissimi, intonuerunt atque intonant tubæ divinæ: « Agite pœnitentiam, ap- » propinquavit enim ad vos regnum cœlorum? » Et clausis auribus cordis, magis operamur mala, et petimus ut veniant bona. Sed talium iudicium justum dicit esse Apostolus. In eo enim ipso quod talia sapiunt qui tales sunt, ex malis operibus posse se bona suscipere, obdurati sunt, pœnitentiæ locum non requirunt. Merito juste iudicati, qui a semetipsis inveniuntur esse damnati. Licet non omnes tangat hic noster sermo, omnes tamen astringit sermo divinus dicens: « Omnes declinaverunt, simul inutiles » facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad » unum¹. » Quomodo omnes, et quomodo non omnes? Quomodo non omnes? Quia sunt multi qui gemunt et do-

¹ Psal. xiii, 8.

lent ob iniquitates quæ fiunt in medio eorum, volentes resistere, sed timore sæcularium rerum non audentes, quas adhuc vel adipisci desidèrat humana fragilitas, vel amittere formidat infirmitas. Secundum id quod dolent, non omnes: secundum quod rem non timendam timent: « Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; » quia plus æstimatur timor hominis, quam timor Dei, et præferunt homines res quas acceperunt a Deo ipsi Deo. Ne eas tollat malus homo, contemnitur Deus per quem factus est homo. Vellem vos quidem qui adhuc tales estis, et amore rerum sæcularium obligati peccantibus aut parcitis, aut favetis, vellem vos quidem aliquibus exhortationibus admonere, quid cui rei præponere debeatis: nisi nos fluvius lacrymarum compelleret plangere eos qui peccant, et nolunt agere pœnitentiam. Si esset in nobis humanus affectus, si esset compassionis sensus, unius hominis mortem flere, dolere ac plangere deberemus: quibus lacrymis, quo gemitu, quibus planctibus exagitamur, quando aut maximam partem, aut pene totam plangimus civitatem? Æger est charus, et vena ejus malum renuntiat; omnes qui eum diligunt, ægrotant simul animo. Si eum et in ipsa vicina morte ridere viderint, quemadmodum ab eo omnem spem salutis ablatam sentiunt, eumque adhuc vivum tanquam mortuum merito plangunt? Inter tantas angustias et in ipso fine rerum posita est universa provincia, et quotidie frequentantur spectacula: sanguis hominum quotidie funditur in mundo, et insanientium voces crepitant in circo: O planctus omni tristitia acceptior! o planctus omni mœstitia affligens cor! Libet flere. Plangimus enim, dilectissimi, et illos et nos, quia et nos digni sumus qui cum talibus merito flagellemur. Nos enim, cum alios accusamus¹: omnes declinavimus, simul inutiles facti sumus,

¹ Forte addendum, nos excusamus.

prorsus omnes. Nullus est excusatus: quia talis est iudex, ut omnis homo ab illo inveniatur reus. « Cum enim rex » justus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato¹? »

II. Advenit tempus illud quod prædixit Dominus: « Putas, cum venerit Filius hominis, inveniet fidem in » terra²? » Quis habet fidem? Quis credit verbis? Audebit aliquis nostrum assignare sibi fidem, quando audit Dominum dicentem Discipulis: « Si haberetis fidem sicut » granum sinapis, diceretis arbori huic: Eradicare, et » plantare in mari; et obaudisset vobis³? » Quis sibi audebit assignare, quod faciat omnia quæ præcepit Deus? Nemo, prorsus nemo. Prædicamus, et non facimus: auditis, et facere non curatis. Merito omnes sub flagello, et doctor, et factor, et auditor et contemptor. Studemus invicem reprehendere, et non studemus opera nostra discutere. Detrahit proximus proximo, detrahit clericus clerico, detrahit laïcus laïco. Video quidem se invicem accusantes, sed neminem video juste se excusantem. Unusquisque enim, dilectissimi, proprium onus portat. « Nolite detrahere alterutrum, fratres, ait apostolus Jacobus. Qui » enim detrahit fratri aut judicat fratrem, detrahit legi » et judicat legem. Si autem judicas legem, non es factor » legis, sed iudex. Unus est enim legislator et iudex, » qui potest perdere et liberare. Tu autem quis es, qui judicas proximum⁴. »

III. Nec tamen voces detrahentium, silentium possunt imponere verbo Dei. Clamat ille per bonos, et per malos: « Agite pœnitentiam, appropinquavit ad vos regnum Dei. » Nolite esse auditores legis tantum, sed factores. Facite

¹ Prov. xx, 8 et 9. — ² Luc, xviii, 8. — ³ Id. xvii, 6. — ⁴ Jacob. iv, 11 et 12.

» dignos fructus poenitentiae. Ecce enim, ait Evangelista,
 » securis ad radices arborum posita est. Omnis enim arbor
 » non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mit-
 » tetur¹. » Video, inquit, omnes homines diversas arbo-
 res, fructus etiam diversos habentes : sed bonus fructus
 quæritur qui pascat, non qui pungat. Sunt enim et arbo-
 res spinosæ, igni deputatæ, merito incendendæ, quia in
 eis nullus fructus est animæ. Putatis-ne, dilectissimi, nos
 omnes tales sumus, qui in istis malis pro peccatis nostris
 dimissi sumus? Exacuit agricola ferrum, amputat inutile
 lignum, abscisum servat incendio concremandum. Hoc
 nunc agitur a vero agricola. Videntur quidem sibi mali
 adhuc stare, adhuc florere. Quisquis talis es, quisquis
 malus es, quisquis corrigi non vis, non te consoletur al-
 titudo tua : quia major te expectat ruina, ampliorque sus-
 tinet flamma. Quia securis hæc ad te nondum venit, ideo
 putas te posse semper stare? cum videas vel audias alias
 arbores te ampliores cecidisse. Quod te hic agricola differt,
 ejus est patientiæ, ne forte intercedat apud eum locus poe-
 nitentiæ. Colonus enim ille in Evangelio, qui intercede-
 bat pro arbore, quam dominus eradicare volebat, quod
 fructum per triennium non haberet, videte quid ait :
 « Domine, dimitte illam et hoc anno : faciam ei fossam,
 » adhibeam cophinum stercoris : si fecerit fructum,
 » bene; sin autem, abscondes eam². » Arbor hæc steri-
 lis, genus hominum est non habens fructum poeniten-
 tiæ. Dominus ejus, conditor ejus est. Intercessor hujus
 arboris, apostolus Paulus est. Unde probamus? Audi
 in quadam Epistola sua quemadmodum intercedebat
 pro talibus : « Flecto, inquit, genua mea ad Patrem
 » Domini nostri Jesu Christi, ut det vobis virtutem³. »
 Hoc ergo eis petebat, ut acciperent quod non habebant.

¹ Matth. xxiii, 8 et 10. — ² Luc. xiii, 8. — ³ Ephes. iii, 14.

« Faciam, inquit, ei fossam, adhibeam cophinum ster-
 » coris. » Fossa locus est humilitatis : cophinus stercoris,
 lacrymæ sunt poenitentis. Quem locum si quis contemp-
 serit, amplius sustinebit tormentum, quando illius agri-
 colæ acutissimum senserit ferramentum. Agite mali poe-
 nitentiam, corrigimini mali, quia vobiscum flagellantur
 et boni.

IV. Dicet aliquis : Si mali merito flagellantur, boni
 quare talia cum malis et a malis patiuntur? Quare? Quia
 secundum quemdam modum dicuntur boni, secundum
 autem rectum verumque bonum : « Nemo bonus, nisi solus
 » Deus. » Ergo et ipsi boni, quicumque sunt boni, non
 tales sunt, quales debent esse boni : non enim sunt per-
 fectum bonum : proficiunt enim de die in diem. Si profi-
 cient, utique exercitationibus proficiunt. Nemo se justifi-
 cet, tanquam jam sit perfectus. Recedat de medio male
 justificator Pelagianus, confundatur hæreticus Arianus :
 « Nemo enim bonus, nisi solus Deus¹. » Quid ergo? Chris-
 tus non est Deus? Plane Deus. De ipso quippe dicit Scrip-
 tura divina : « Hic est verus Deus, et vita æterna². » Quid
 Spiritus sanctus, non est Deus? Plane Deus. Unde proba-
 mus, quoniam et ipse Deus? Audi in Actibus Apostolorum
 Petrum Ananiæ fraudatori improperantem : « Anania, in-
 » quit, cur implevit Satanias cor tuum, mentiri te apud
 » Spiritum sanctum? Non es mentitus hominibus, sed Deo³. »
 Ecce et Spiritus sanctus Deus. Ergo Trinitas unus est Deus :
 et verum est, « Quia nemo bonus, nisi unus Deus. » Pa-
 tientes estote boni, ut sitis vere boni : patientes estote us-
 que ad adventum Domini. Tolerate mala quæ patimini a
 malis cum malis : quia ista tentatio, vestra est examinatio.
 Si aurum es, quid times paleam, quid times ignem? Simul
 quidem eritis in fornace, sed ignis paleas in cineres vertit,

¹ Luc. xviii, 19. — ² I Joan. v, 20. — ³ Act. v, 3 et 4.

tibi sordes tollit. Si frumentum es, quid times tribulam? Non apparebis qualis antea eras in spica, nisi tribula conterendo a te separaverit paleas. Si oleum es, quid times pressuram preli? Non declarabitur species tua, nisi etiam pondus lapidis a te separaverit amurcam. Verumtamen interroget se unaquæque anima, et videat si injuste patitur. Proferatur statera justitiæ, appendatur amor mundi cum amore Dei, vide quemadmodum præponderet amor mundi. Proferatur speculum Scripturæ divinæ. Speculum hoc neminem palpat: qualis es, talem te tibi demonstrat. Intende et vide, et si est aliquid quod offendat, abi confusus, et redi correctus. Annon confunderis, et in malis tuis gloriaberis? Eris enim perfectum malum, non qualecumque bonum. Talis non vis flagellari cum mundo, aut flagellatus murmuras sub flagello? Serve male, fecisti quod Dominus jussit? Ne vapulares, ista flagella tibi ante prædixit. Quis jussit? Dominus jussit, Creator tuus jussit. Quid jussit? « Qui amat, inquit, patrem aut matrem plus » quam me, non est me dignus. » Ecce quid jussit. « Aut: » Qui amat filium aut filiam plus quam me, non est me » dignus¹. » Ecce quid jussit. Et quis est, inquit, qui odit patrem aut matrem aut filios? Nec ille illos odire præcepit: sed vel quantum illos, tantum se diligere jussit. Plus quidem debueras diligere Creatorem, quam creaturam: sed si non vales præferre, saltem vel æquare dignare. Vere filios tuos diligeres, si Christum filiis præferres, ipsosque filios ipsi committeres. Vere filios tuos diligeres, si in ipso illos diligeres, qui eos tibi dedit ut diligas. An ideo eos videris diligere, quia eorum voluptatibus faves? Audis blasphemantes, et patienter fers, Christiane, quod rex Nabuchodonosor alienigena non potuit sustinere, dicens: « Si quis dixerit blasphemiam in Deum Sidrach, Misac et

¹ Matth. x, 37, et Luc. xiv, 26. — ² Dan. iii, 96.

» Abdenago, in interitum erit². » Vides frequentare spectacula, et non revocas. Vides luxuriantes, et non verberas. Nec potes te talem exhibere patrem, qui paratus sis indisciplinatos filios vel exhæredare vel adjicere, cum paratus esse debueras sicut Abraham etiam filium immolare. Omnis enim qui filiorum trucidat voluptates, sacrificium tale quale Abraham offert Deo. Sed dum ista non fiunt, et his moribus depravatis male nutriuntur, qui isto mundo utuntur, labefit mundus, nec immerito ait Propheta: « Defluxit » terra, et omnes inhabitantes in ea³. » Non quiescunt usque nunc murmurare homines, laudare tempora præterita, accusare tempora christiana. Magna erant tempora patrum nostrorum, dicunt: O quam bona tempora habuerunt patres nostri!

V. Sed videte quæ fecerint patres nostri. Phinees sacrificantem virum idolis manu propria peremit, ut placaret iram Dei⁴. Moyses populum oberrantem, vitulumque fusilem adorantem, ita certa emendatione coercuit⁵, ut unam tribum e duodecim ad se vocans, quæ sequi voluit Deum, præceptum eis daret, ut acceptis gladiis in manibus suis filii percuterent parentes, et parentes occiderent filios. Nullus eos revocavit affectus, nullus humanitati reservatus est locus: quia timor et amor Dei præ omni desideriorum carnalium amore ferebatur. Jephthe ut hostes diis ac dæmonibus immolantes superaret, unicam filiam in sacrificio dedit⁴. Samson cum gentes dæmonicolas virtute, quam a Deo in capite acceperat⁵, diutius bellis contereret atque fatigaret, seductusque postea per mulierem oculos simulque virtutem capitis perdidisset, posteaquam cognovit in opprobrium suum omnes illos convenisse ad templum idolorum suorum, eosque magnificare deos suos,

¹ Isai. xxxix, 4 — Num. xxv, 8. — ³ Exod. xxxii, 16. — ⁴ Judic. xi. — ⁵ Id. xvi.

quod eis tradiderant acerrimum inimicum suum, cum crescente coma capitis ejus ei crevisset et virtus, a puero qui sibi ducatum præbebat, ut sibi manum porrigeret petiit, seque ad illud templum duci poposcit. Ad quod cum pervenisset, columnas duas, supra quas totum illud ædificium ferebatur, singulis manibus singulas apprehendens, ruina se simul et illos voluit opprimi, ne laudes dæmonum in contumeliam Dei sui a quoquam libenter pateretur audiri. Daniel ne a rege homine petitionem aliquam posceret, sed a Deo vivo, qui præstat omnia bona suis, leonibus jejunantibus in escam datus est ut periret¹: sed Dominus fidelem servum suum non deserens, et ipsum intactum reservavit, et per Habacuc prophetam simul et ipsum et leones pavit². Quid dicam de tribus pueris qui cum nolent imaginem regiam adorare, ignes riserunt? In quibus pueris micans gratia ita enituit, ut ligati in fornacem mitterentur, deambulantesque viderentur, os aperientes Deumque laudantes, flammam ad se non admitterent, sed fugarent: ut secum Filium Dei habere meruissent, antequam mundo in homine apparuisset: ut esset eorum vindex flamma, Chaldæorumque ministros fornax devorans consumeret: producti quoque de fornace incolumes, populos in se mirabiles redderent, regemque mutarent, eumque facerent Dei sui adoratorem, quem senserant ante persecutorem. Sed hæc omnia faciebat fides, timor et amor Dei. Oderant isti non solum omnia quæ habebant propter Deum, verumetiam animas suas: et Deus eos hic claros fecit, et æternæ vitæ remuneratione ditavit. Quid tale, dilectissimi, fecimus, imo e contrario quæ mala non fecimus? Illi nec minis nec tormentis conventi dæmoniis sacrificaverunt. Annon sacrificavit, qui imagines idolorum per noctem ludentes, quod Nocturnum vocant,

¹ Dan. xiv, 30 — ² Id. iii, 23, etc.

libentissime spectavit? Sacrificavit, prorsus sacrificavit: et, quod est pejus, non tauri vel cujuslibet pecoris aliquam victimam, sed ipsam animam hominis pretiosam. In hoc tam nefando sacrificio non unus vel pauci accusantur: tota hoc civitas fecit, quæ tota consensit. Nec ab hostibus, nec a barbaris, sed a se ipso omnis homo in anima se intus occidit videndo, consentiendo, non prohibendo, omnes remansimus rei: et dum nolumus pacem civitatis turbari perversam, pacem quam desideramus non accipimus rectam. Contemnimus pacem servare bonorum morum, et periit pax temporum nostrorum. Discite vel nunc, dilectissimi, quid cui rei præponere debeatis. Nolite diligere vitia in filiis, in amicis, in servis, in omnibus notis. Præponatur singularis potestas omni potestati, honorem exhibeamus Cæsari tanquam Cæsari, timorem autem Deo. Præferatur Creator creaturæ: diligamus Deum, quia diligit nos; et in hoc quod sic nos flagellat, diligit. Quis est enim filius, cui non det disciplinam pater ejus¹. Qui sanam considerationem habet, qui credit Dei verbis, plus meruit ignem æternum, quam cujuslibet truculenti barbari ferrum: plus metuit mortem perpetuam, morte qualibet hic pessima. Irrideant hæc infideles, irrideant stulti, nolint credere nec rebus expertis. Ecce conteruntur, ecce omnia pereunt, ecce cum ipsis non potest stare mundus quem amaverunt, ecce ad Deum trahuntur cujus præcepta contempserunt: non enim bona voluntate pergit, qui blasphemando moritur. Ecce itur: cum illuc ventum fuerit, quid agitur? Quo itur? per quem abitur? Quis iterum huc redire cogitur? Finitum est, et quod male fecerat emendare finitum est. Redite, filii, redite: «Redite, prævaricatores, ad cor²:» facite gaudium ex conversione vestra, corrigantur corda vestra, displiceant vobis opera vestra. Estote fortes, tri-

¹ Hebr. xii, 6, — ² Isai, xlvi, 8.